VÝVOJ TEORETICKÝCH NÁZORŮ NA VEŘEJNÝ SEKTOR

Veřejný sektor

- Velikost VS:
  - Objem státní produkce
  - Využívané zdroje
  - Aktivity, nad kterými má VS kontrolu
  - Veřejné výdaje
    - Zahrnuje velikost státem produkovaných a poskytovaných služeb, ale i rozsah transférů (tzv. neproduktivních aktivit) – *pozor na metodiku*

- VV/HDP
  - Problematické měřítko?
  - Nadhodnocování podílu VS vzhledem k rychlejšímu růstu cen veřejně poskytovaných statků
  - …přesto nejpoužívanější měřítko

Veřejný sektor, stručný vývoj

- Před 1. světovou válkou
  - Klíčové období: polovina 19. století – VB
    - Prosazování klasické ekonomie
    - A ještě předtím…merkantilismus http://www.youtube.com/watch?v=H0EHUpauX1s&feature=related
  - Konec 19. století – Bismarck, učení K. Marxe (Německo,…) – *redistribuce zdrojů*
    - Viz např. http://fpweb.ihned.cz/c1-20777260-otazniky-a-omyly-kolem-penzijnich-systemu, www.apra.ipvz.cz/download.asp?docid=11

v % HDP	Konec 19.st (kolem 1870)	Před 1.sv. válkou (kolem 1913)
Francie	12,6	17,0
Itálie	11,9	11,1
Japonsko	8,8	8,3
Kanada	...	...
Německo	10,0	14,8
Nizozemí	9,1	9,0
Rakousko	...	...
Spojené státy	3,9	1,8
Španělsko	...	8,3
Švédsko	5,7	6,3
Švýcarsko	...	2,7
Velká Británie	9,4	12,7
Průměr	**8,9**	**9,2**

Zdroj: Tanzi (1995).

Období mezi válkami

- Válka = nárůst vládních výdajů; nárůst jednou, nárůst navždy…(válka a obnova)

v % HDP	Konec 19.st (kolem 1870)	Před 1.sv. válkou (kolem 1913)	Po 1.sv. válce (kolem 1920)
Francie	12,6	17,0	27,6
Itálie	11,9	11,1	22,5
Japonsko	8,8	8,3	14,8
Kanada	…	…	13,3
Německo	10,0	14,8	25,0
Nizozemí	9,1	9,0	13,5
Rakousko	…	…	14,7
Spojené státy	3,9	1,8	7,0
Španělsko	…	8,3	9,3
Švédsko	5,7	6,3	8,1
Švýcarsko	…	2,7	4,6
Velká Británie	9,4	12,7	26,2
Průměr	**8,9**	**9,2**	**15,6**

- …a příprava na válku

v % HDP	Konec 19.st (kolem 1870)	Před 1.sv. válkou (kolem 1913)	Po 1.sv. válce (kolem 1920)	Před 2.sv. válkou (kolem 1937)
Francie	12,6	17,0	27,6	29,0
Itálie	11,9	11,1	22,5	24,5
Japonsko	8,8	8,3	14,8	25,4
Kanada	...	...	13,3	18,6
Německo	10,0	14,8	25,0	42,4
Nizozemí	9,1	9,0	13,5	19,0
Rakousko	...	...	14,7	15,2
Spojené státy	3,9	1,8	7,0	8,6
Španělsko	...	8,3	9,3	18,4
Švédsko	5,7	6,3	8,1	10,4
Švýcarsko	...	2,7	4,6	6,1
Velká Británie	9,4	12,7	26,2	30,0
Průměr	**8,9**	**9,2**	**15,6**	**20,6**

Zdroj: Tanzi (1995).

- Konec 20. let 20. st. – systémy SZ – velká deprese – konec laissez-faire – programy rozvoje ekonomiky (ND 1933) - !!! *Pozor, myšlenky JMK aplikovány až po 2. světové válce*

Od WW2 do 80. let

- Prudký nárůst veřejného sektoru
  - Keynesiánská HP http://www.youtube.com/watch?v=d0nERTFo-Sk
  - Fce VEFI: A + R + STABILIZAČNÍ!!
  - Rozmach CPE
  - !! Uzákonění povinnosti intervenovat
    - Např. Kongres USA, 1946:

„Kongres tímto prohlašuje, že stálou politikou a odpovědností federální vlády je použití všech realizovatelných prostředků, které jsou konzistentní s jejími potřebami a povinnostmi .... v zájmu podpory co nejvyšší zaměstnanosti, produkce a kupní síly“.[8]

v % HDP	Před 2.sv. válkou (kolem 1937)	Po 2. sv. válce (1960)
Francie	29,0	34,6
Itálie	24,5	30,1
Japonsko	25,4	17,5
Kanada	18,6	28,6
Německo	42,4	32,4
Nizozemí	19,0	33,7
Rakousko	15,2	35,7
Spojené státy	8,6	27,0
Španělsko	18,4	18,8
Švédsko	10,4	31,0
Švýcarsko	6,1	17,2
Velká Británie	30,0	32,2
Průměr	**20,6**	**28,2**

v % HDP	Po 2. sv. válce (1960)	1980	1990	1994
Francie	34,6	46,1	49,8	54,9
Itálie	30,1	41,9	53,2	53,9
Japonsko	17,5	32,0	31,7	35,8
Kanada	28,6	38,8	46,0	47,4
Německo	32,4	47,9	45,1	49,0
Nizozemí	33,7	55,2	54,0	54,4
Rakousko	35,7	48,1	48,6	51,5
Spojené státy	27,0	31,8	33,3	33,5
Španělsko	18,8	32,2	42,0	45,6
Švédsko	31,0	60,1	59,1	68,8
Švýcarsko	17,2	32,8	33,5	37,6
Velká Británie	32,2	43,0	39,9	42,9
Průměr	**28,2**	**42,5**	**44,7**	**48,1**
Česká republika[1]			68,9	48,0

- Vliv politického systému vyspělých zemí
  - Rozšiřování SSZ, rozmach SS, sociálně-tržní hospodářství
  - Změna rozsahu i STRUKTURY veřejných výdajů

schovány sociální výdaje. V zemích OECD odpovídala v roce 1968 spotřeba za 43,6% celkových výdajů vlády, investice 14,9% a transfery 41,5%. V roce 1988 se tyto poměry změnily na 38,4%, 8,0% a 53,6%! Příslušné podíly na HDP činí pro rok 1968 14,3%, 4,9% a 13,6%, a pro rok 1988 17,7%, 3,7% a 24,7%.[9] To dokazuje, že nárůst transferů byl obrovský a odpovídal téměř za veškerý růst vlády. Spotřeba se změnila jen nepodstatně a kapitálové výdaje dokonce poklesly. Relativní objem transferů (měřený podílem na HDP) však jen za tu dobu narostl o 80%, neboli se téměř zdvojnásobil. Mezi jednotlivými zeměmi jsou sice značné rozdíly, ale trend je jasný.

rozsah a růst (?) VS

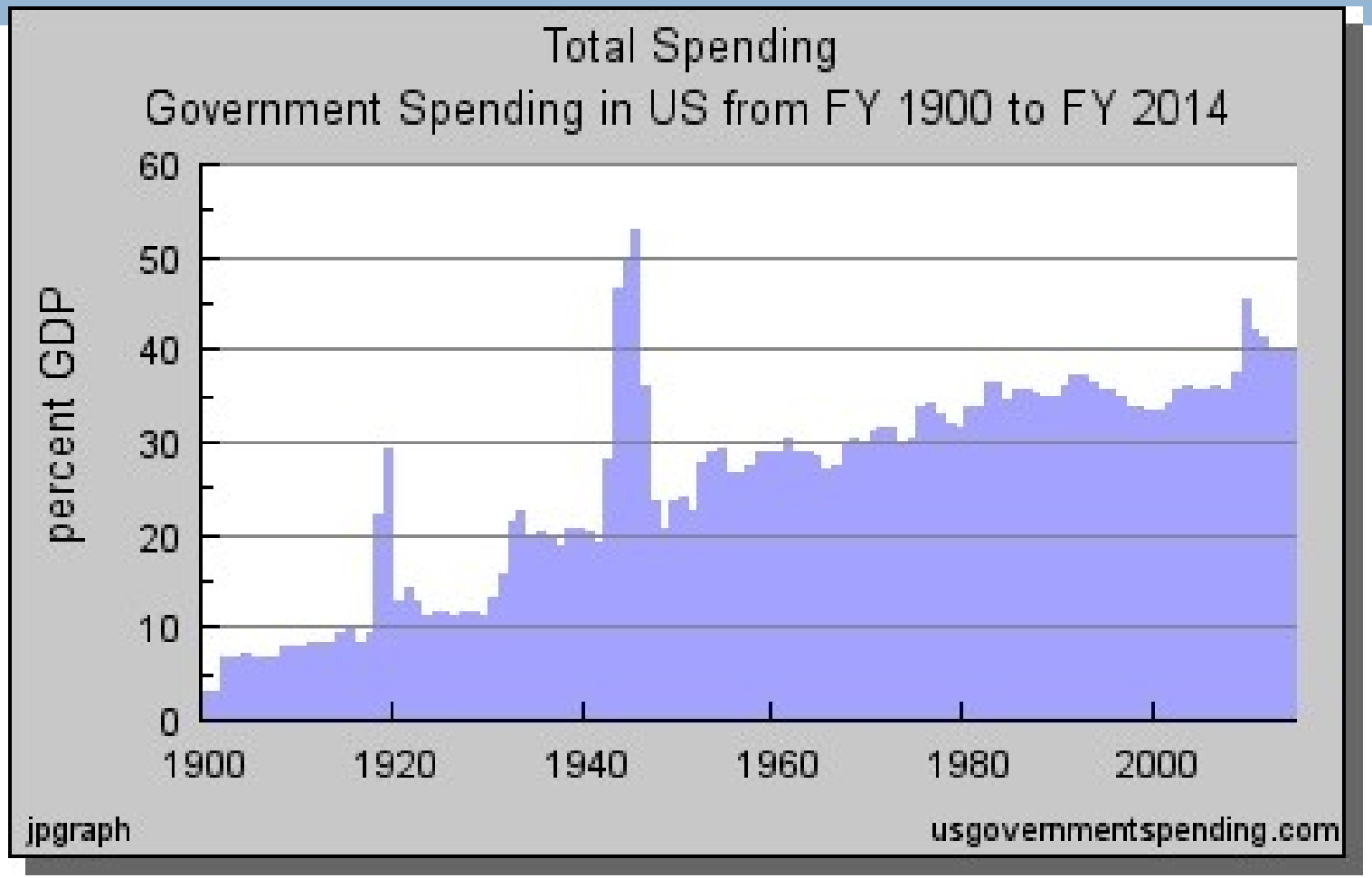

http://workforall.net/Top_Economics_Podcasts_this_week.html

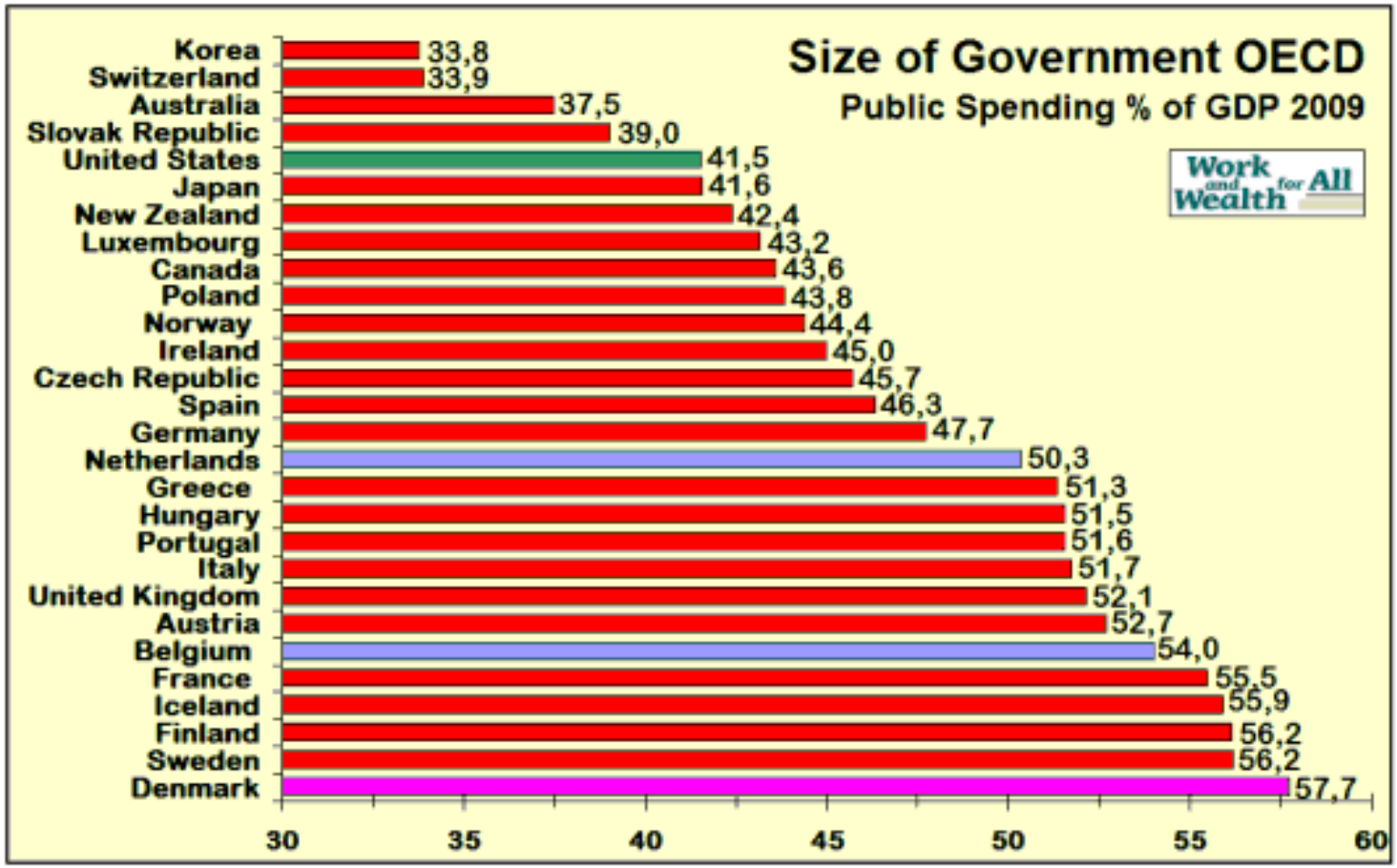

Teorie velikosti a růstu

- Wagnerův „zákon“:

„‘**Zákon o růstu veřejných, a zvláště státních, aktivit**’ .... byl odvozen z empirického pozorování vývoje v rozvíjejících se zemích, zejména v naší západoevropské civilizaci. Jeho **vysvětlením a zdůvodněním je tlak na společenský pokrok**, který vyvolává změny v příslušných sférách soukromého a veřejného sektoru, zvláště ve veřejném sektoru povinně zabezpečovaném státem. ... Expanze státních aktivit může být brzděna jejich finanční náročností, tzn. že jejich rozsah bude záviset spíše na straně příjmů, nežli obráceně ... Mezi veřejnými výdaji a národním důchodem existuje tudíž určitá proporce, která nemůže být permanentně překračována.“[15]

Souborné studie, například Gemmel (1993), uvádí, že ekonomové pochopili Wagnerovy myšlenky zhruba třemi způsoby a následně testovali tři různé verze zákona:

1. *Úzká / absolutní verze*: Vládní zboží (produkce vlády, resp. státu) má „normální" vlastnosti, čili má pozitivní důchodovou elasticitu (mezi 0 a 1); tzn. že *dochází k růstu absolutních vládních výdajů, když roste důchod na hlavu.*[18]
2. *Úzká / relativní verze*: Důchodová elasticita poptávky po vládním zboží (produkci) je větší než jedna; tzn. že *relativní podíl vládních výdajů na národním důchodu roste, když roste důchod na hlavu.*[19]
3. *Široká / relativní verze* tvrdí, že spolu s rozvojem ekonomiky bude časem nabývat veřejný sektor na relativním významu, neboli *v čase poroste podíl vládních výdajů na národním důchodu.*[20] Tato verze nevylučuje možnost vysoké elasticity poptávky po vládní produkci, nicméně to může být jen jeden z důvodů, které mají za následek expanzi veřejného sektoru.

Bez ohledu na výsledky testů prokázal Adolf Wagner vynikající předvídavost a odhalil trendy, které přetrvaly více než sto let. Wagner správně přepověděl, že úloha vlády bude narůstat v oblastech jako je regulace průmyslu, nebo redistribuce příjmů. Neplní se například jeho prognóza růstu počtu státních podniků - monopolů, o kterých si sám myslel, že budou prospěšné. Testy Wagnerova zákona nebudou nikdy dokonalé, protože nikdo již dnes nemůže říci, které proměnné by přesně vyjadřovaly jeho hypotézu. Někteří odborníci například tvrdí, že místo důchodu na hlavu jako měřítka společenského pokroku by se měl brát například stupeň urbanizace, růst hustoty obyvatelstva nebo nějaký ukazatel průmyslové výroby. Také nebude nikdy zcela jasné, zda měl Wagner na mysli veškeré vládní výdaje, nebo jen některé jejich komponenty.

Kubín (1997)

- Hypotéza prahového efektu (viz výše)
  - A. Peacock, J. Wiseman (1961)
  - Role sociálních otřesů, skokové zvyšování VV
  - Bere v úvahu příjmovou stranu VEFI

3 základní předpoklady P-W:

1) vlády jsou vždy schopné nalézt (resp. mají v zásobě) nové výhodné programy, kterými profinancují dostupné prostředky,

2) občané nejsou obecně ochotni platit vyšší daně

3) vlády se musí řídit přáním svých voličů.

Podobně, jako u Wagnerova zákona, se z různých interpretací původní práce vyvinulo několik verzí hypotézy „prahového efektu“. Rozlišit můžeme zhuba čtyři:

1. *Silná verze* nejvíce odpovídá původní práci. Podle ní reálné vládní výdaje na hlavu (G_R / N) zůstávají konstantní v obdobích míru a narůstají po skocích při velkých sociálních otřesech.
2. *Polosilná verze* se liší jen tím, že za měřítko bere poměr vládních výdajů k celkovému produktu (G / HDP), přitom tato proměnná se chová naprosto stejně, jako (G_R / N) v silné verzi (viz obrázek č. 1).
3. *Slabá verze* odpovídá více skutečným údajům. Pracují s ní například Musgrave nebo Bird.[29] Zde se připouští plynulý růst poměru vládních výdajů k HDP i v období míru (zřejmé zabudování Wagnerova zákona do P-W hypotézy) a sociální otřesy způsobují posun trendové linie tohoto poměru na vyšší úroveň (viz obrázek č. 1). S počátkem statistického testování P-W hypotézy[30] byla tato verze přizpůsobena tak, že pokrývá i případ, kdy sociální otřes způsobí nikoliv přesun na vyšší hladinu vládních výdajů, ale změnu tempa růstu vládních výdajů, neboli změní sklon křivky.

4. Čtvrtá a konečná verze původní hypotézy, někdy zvaná jako *amorfní verze*, říká, že po sociálním otřesu dojde ke změně parametrů modelu, kterým vysvětlujeme chování vládních výdajů, a to se projeví ve významné změně struktury vládních výdajů. Tato interpretace však není příliš jednoznačná v udání příčin zvýšení vládních výdajů, vlastně ani neříká, že musí v každém případě dojít ke zvýšení. Zejména je ale tak volná, že na ni lze napasovat výsledky téměř jakéhokoliv testu. Proto se také dočkala značné kiritky, například od Tussinga a Henninga v letech 1979 a 1986.[31] Protože však vychází z názoru, že k významným změnám v chování vládních výdajů dochází následně po obdobích sociálního otřesu, patří stále mezi teorie založené na prahovém efektu.

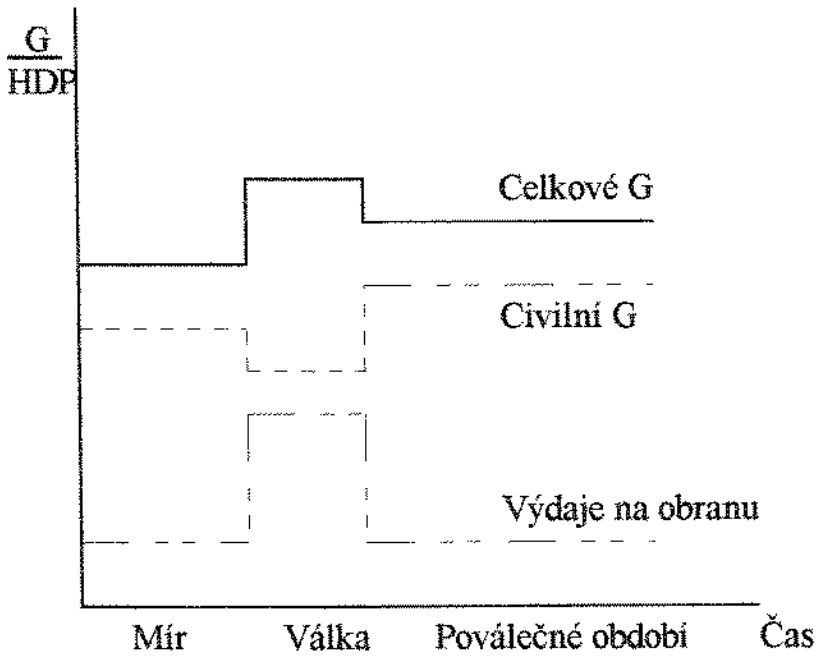

POLOSILNÁ VERZE

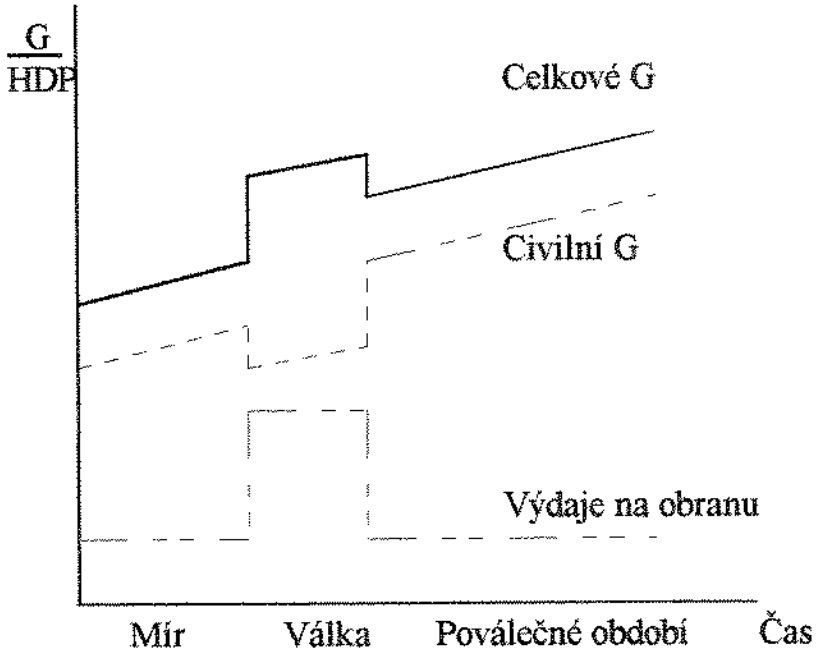

SLABÁ VERZE

Uvedené teorie byly statisticky testovány se střídavými úspěchy. Při platnosti teorie by se po období sociálního otřesu měly změnit parametry rovnice, která vyjadřuje vývoj vládních výdajů v čase, a to tak, že dojde k posunu křivky výdajů směrem nahoru oproti křivce, která by vyjadřovala hypotetickou úroveň výdajů v případě, že by pokračoval původní, předválečný, vývoj. V zásadě vždy byly odmítnuty první i druhá verze, neboť vládní výdaje (buď na hlavu nebo v poměru k HDP) měly v celém uvažovaném období (většinou 20. až 80. léta 20. století) tendenci růst i v období míru. Některé testy potvrdily v souladu s třetí verzí hypotézy přechod na vyšší úroveň vládních výdajů po 2. světové válce, např. Gupta v roce 1967 pro všechny testované země kromě Švédska, Andre a Delorme v roce 1978 pro Francii nebo Nagarajan v roce 1979 pro Indii.[32] Bonin v roce 1969[33] získal při analýze výdajů ve Velké Británii výsledek podporující hypotézu s přechody po 1. i po 2. světové válce.

VV a politický proces

- Teorie veřejné volby

Témata a koncepty

- Témata *veřejných financí*
  - Veřejné výdaje (viz výše)
  - Veřejné příjmy
    - Daně
      - Daňová spravedlnost
      - Efektivnost daňového systému
      - Daňový přesun a dopad
  - Fiskální politika
    - Veřejný dluh

…zpět k veřejným výdajům

- K čemu jsou dobré?
  - Na co jsou určeny?
    - Adam Smith
    - http://www.youtube.com/watch?v=IbAfEkIinwM
    - http://www.youtube.com/watch?v=XMYicq_SN1E&feature=related
    - D. Ricardo
    - J.S. Mill

- J.S. Mill
  - Návaznost na práce ranných socialistů
  - Akcent na vládní zásahy
  - *Základní* vs. *Volné* funkce vlády
    - Základní: tvorba právního rámce
    - Volné: jednotné měrné jednotky, osvětlení ulic, stavba přístavů,…
  - Kdy může stát zasahovat do ekonomiky?
    - Jednotlivci neumí ocenit užitek určitých statků http://www.youtube.com/watch?v=pp1UHPi5Pvk
    - Jednotlivci nepředvídají důsledky svých aktivit a je třeba je usměrnit
    - Jednotlivci delegují na manažery, jejichž zájmy jsou odlišné

- Německá historická škola; růst státu jako přirozená součást vývoje
- Koncept mezní užitečnosti
- K. Wicksell
- E. Lindahl
- A. Pigou
- P. Samuelson

Daňová spravedlnost

- Princip prospěchu vs. Princip platební schopnosti
- Efektivnost daňového systému

K diskusi…

- Zdanění je krádež http://blog.ihned.cz/c3-44363820-YKinko_d-zdaneni-je-kradez-dil-2-dokonceni
- **"Sociální politika" státu vs. individuální práva člověka** http://www.aynrand.cz/view.php?cisloclanku=2000021801

- "I'd prefer the government run a larger deficit... the federal government has to spend more - and the deficit has to be larger - in order to get people back to work."
  Robert Reich, former Labor Secretary, August 2009.

Hoven's Index for October 15, 2009

Total government spending (% GDP) in 2007 for all OECD countries: 40.4%.

France (highest in OECD): 52.4%.

Canada: 39.0%.

Australia: 34.7%.

Switzerland (lowest in Europe): 33.4%.

South Korea (lowest in OECD): 30.7%

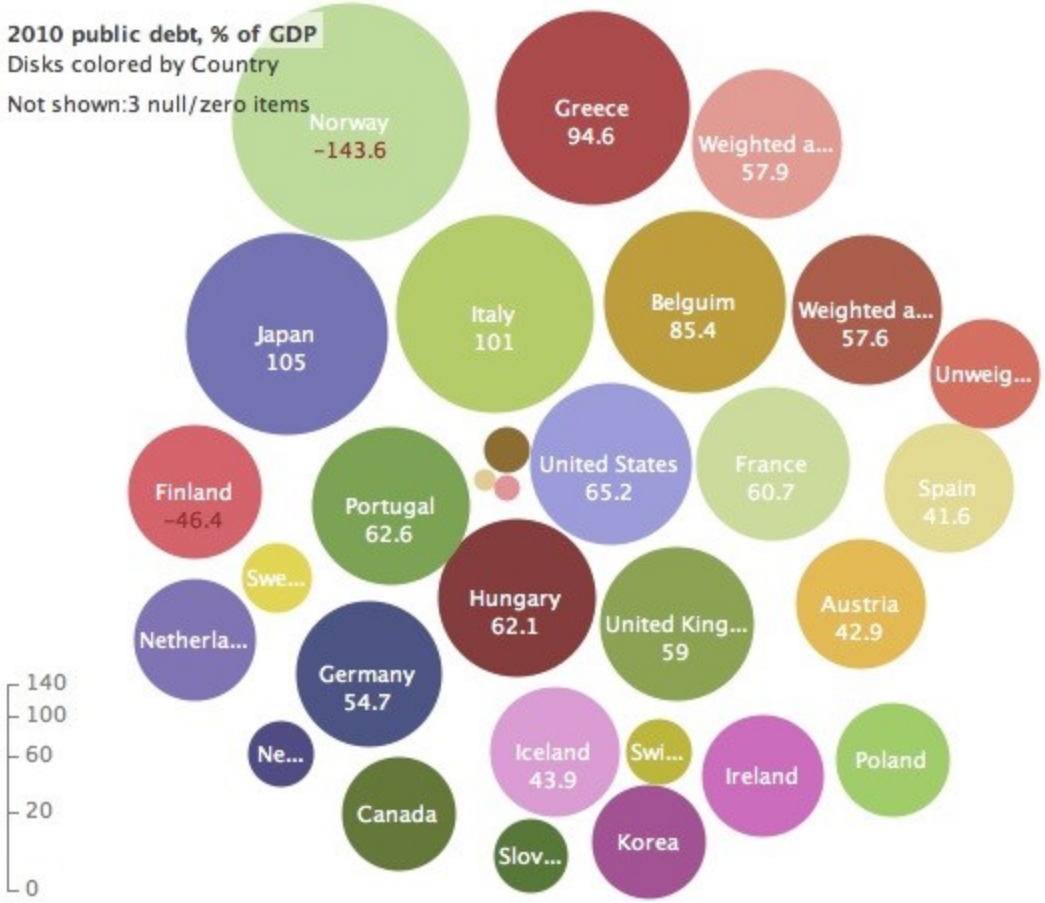
2010 public debt, % of GDP
Disks colored by Country
Not shown:3 null/zero items
Norway
-143.6
Greece
94.6
Weighted a...
57.9
Japan
105
Italy
101
Belguim
85.4
Weighted a...
57.6
Unweig...
Finland
-46.4
Portugal
62.6
United States
65.2
France
60.7
Spain
41.6
Swe...
Hungary
62.1
United King...
59
Austria
42.9
Netherla...
Germany
54.7
Ne...
Iceland
43.9
Swi...
Ireland
Poland
Canada
Slov...
Korea
140
100
60
20
0

Britain's Inflationary Debt Spiral

(c) Market Oracle.co.uk 2009

Konfrontace liberálních, utilitaristických, egalitářských a komunitaristických přístupů k řešení otázek fungování veřejného sektoru

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Liberalismus
- Utilitarismus: http://cs.wikipedia.org/wiki/Utilitarismus